

Workshops ethiek: een terugblik op een geslaagd initiatief

SOPHIE COOLS

Op 27 april, 6 mei en 11 mei 2010 organiseerde ICES vzw, in samenwerking met de Vlaamse Sportfederatie vzw, workshops rond ethisch verantwoord sporten. Volgende zes thema's kwamen aan bod: fairplaybeginsel, de rechten van het kind in de sport, de fysieke en psychische integriteit van het individu, respect voor diversiteit, inclusie en solidariteit. De workshops kaderden in het nieuw decreet en besluit van de Vlaamse Regering dat elke erkende sportfederatie verplicht om vanaf 2011 minstens twee richtsnoeren binnen één thema concreet uit te werken. ICES vzw en de VSF willen de sportfederaties daarin inhoudelijk ondersteunen, onder andere door de organisatie van deze workshops.

Binnen elk thema werden twee richtsnoeren behandeld in kleine groepjes. Over de drie workshopdagen verwelkomden we 96 deelnemers. De evaluatie van de deelnemers was over het algemeen erg positief.

Elke workshop behandelde een bepaalde richtsnoer binnen het gekozen thema. Let op: het besluit dat de Vlaamse Regering op 21 mei 2010 goedkeurde, vaardigt andere richtsnoeren uit dan diegene die uitgewerkt werden tijdens de workshops. Maar geen nood: de

richtsnoeren die behandeld werden tijdens de workshops passen zonder problemen in de richtsnoeren die de Vlaamse Regering goedkeurde.

Alle informatie uit de workshops in één artikel samenvatten, zou de inhoud van de workshops geen recht aan doen. Daarom focussen we in dit artikel op deze drie workshops:

- de rechten van het kind in de sport
- de fysieke en psychische integriteit van het individu
- het fairplaybeginsel

Thema: de rechten van het kind in de sport

Richtsnoer 1: de sportfederatie levert de nodige inspanningen zodat een kind zich zowel kan meten in een aangepaste competitie, met kinderen van hetzelfde niveau als de kans krijgt om kampioen te worden, of het niet te

Dit richtsnoer past binnen het richtsnoer "de sportfederatie levert de nodige inspanningen om de Panathlon-verklaring over ethiek in de jeugdsport van 24 september 2004 binnen de federatie te concretiseren en implementeren" dat door de Vlaamse Regering werd goedgekeurd.

worden.

Dit thema werd geleid door Prof. Kristine De Martelaer en Wouter Cools. De workshop verliep via enkele basisvragen die door de deelnemers beantwoord werden. Bij de aanwezige federaties bleek dat de start van de competitie afhankelijk is van het soort sport:

- individuele sporten: vanaf 8 - 10 jaar
- ploegsporten: vanaf 6-8 jaar

Andere gemeenschappelijke aspecten bij de aanwezige federaties:

- Bij de meeste aanwezige federaties worden zowel recreatieve als competitieve sportmogelijkheden aangeboden.
- In alle sporten zijn er aanpassingen per leeftijds categorie wat betreft de spelregels en het materiaal.
- Bij de meeste sportfederaties is er weinig speelruimte om reglementen aan te passen, omdat die worden vastgelegd door de internationale federatie.
- Trainers, clubs en jeugdcomités geven doorgaans suggesties voor aanpassingen.

Zoek je zelf naar mogelijkheden om je sport meer op maat van de kinderen te maken? Misschien kunnen volgende ideeën je helpen. Ze werden tijdens de workshops aangebracht door de deelnemende federaties.

"Je kan in het begin van het jaar de clubs laten kiezen of ze in de competitieve of recreatieve reeks willen inschrijven. De clubs die in de competitieve reeks willen deelnemen, worden op basis van een toernooi aan het begin van het seizoen ingedeeld in reeksen. Let op: uit de praktijk blijkt dat ouders niet altijd akkoord gaan met een aangepaste competitie voor hun kinderen. Een goed onderbouwde communicatie is dus belangrijk."

"Bovenstaand voorbeeld kun je vergelijken met het initiatief om kinderen de keuze te laten al dan niet een ranking of competitie-statuuat aan te vragen. Al wie ervoor kiest dat niet te doen, sport samen."

"Voor de jongste categorieën kun je toernooien organiseren waarbij geen vaste ploegen bestaan. De clubs komen met de kinderen naar het toernooi en de kinderen worden per match in een ander ploegje opgedeeld. Zo krijgen alle kinderen de kans om zowel in een betere als in een mindere ploeg te spelen."

“Je kan overwegen om het klas-
sement af te schaffen onder een
bepaalde leeftijd. Dat wordt in be-
paalde federaties al zo toegepast.
Let op: dat gebeurt niet zonder slag
of stoot. Verwacht je daarbij zeker
aan reacties van de (betere) clubs
en bedenk vooraf goed tot welke
leeftijd je dat wil toepassen.”

“Het organiseren van ontmoetings-
dagen voor de jongste categorieën.
Daarbij ligt het accent vooral op
het sportoverschrijdende en recre-
atieve.”

“Een veel voorkomend initiatief:
het aanpassen van speelveld,
speeltijden en materiaal aan de
leeftijd. Zo kun je bij sporten met
beperkte wisselmogelijkheden
die beperking afschaffen voor de
jeugdcompetities.”

“Probeer met totaalconcepten
te werken. Zorg voor een mas-
cotte die aanwezig is op je (jeugd)
tijdschriften en op de jeugdont-
moetingsdagen. Geef kinderen,
indien mogelijk, een gadget met de
mascotte op.”

“Het organiseren van een be-
wegingsschool (aandacht op het
sporttakoverschrijdende) zorgt er-
voor dat kinderen alle motorische
basisvaardigheden kunnen ontwik-
kelen. Het competitieve aspect is
hier geenszins aanwezig.”

Wil je dit richtsnoer verder uit-
werken? Reflecteer dan (kritisch)
volgende vragen op jouw federatie:

Welke leeftijdscategorieën worden
er gehanteerd door de federatie?
Hoe gebeurt het aanwerven van le-
den en wat is de aanvangsleeftijd?
Wat is het aanbod van de sporttak?
Wanneer wordt er met competitie
gestart?

Welke aanpassingen zijn er in de
competitie per leeftijdscategorie?
Wat wordt er aangeboden als voor-
bereiding? Welke vorm van compe-
titie wordt er georganiseerd?

Door wie worden aangepaste
competitievormen voorgesteld
of uitgedacht? Waarop zijn die
aanpassingen gesteund?

Welke criteria zijn er voor het
kiezen van een gepaste trainer?
Welke inspanningen worden gele-
verd om trainers/begeleiders voor
te bereiden?

In welke mate wordt er bij kin-
deren (jeugd) getoetst of zij die
aanpassingen als geschikt vinden
voor hun niveau?

Welke inspanningen worden gele-
verd om ouders voor te bereiden?

Thema: fysieke en psychische integriteit van het individu

Richtsnoer 1:
De sportfederatie stelt
(gedrags)regels op rond de
persoonlijke integriteit van
haar leden.

Richtsnoer 2:
De sportfederatie levert
inspanningen en treedt
op wanneer ingegaan
wordt tegen de fysieke en
psychische integriteit van
het individu en bij machts-
misbruik, intimidatie,
pestgedrag, geweld in de
sportclub,...

Deze richtsnoeren passen
binnen volgende richtsnoe-
ren die de Vlaamse Regering
uitvaardigde:

- De sportfederatie levert
inspanningen om de
persoonlijke integriteit van
haar leden te beschermen
en stimuleert het integere
handelen van haar bege-
leiders en bestuurders.
- De sportfederatie beseft
dat sport negatieve ef-
fecten kan genereren
en neemt (structurele)

preventieve en curatieve maatregelen om haar leden en belanghebbenden te beschermen.

- De sportfederatie neemt structurele maatregelen om problemen, ongewenst gedrag en klachten te melden en te registreren.

In deze workshops deelden Prof. Marc Maes en Sophie Cools fysieke integriteit op in:

- fysieke integriteit gerelateerd aan overtraining, onaangepaste oefenvormen, vroegtijdige specialisatie en competitie,...
- seksueel grensoverschrijdend gedrag

Psychische integriteit werd opgedeeld in:

- hiërarchische psychische integriteit
- onderlinge psychische integriteit

Binnen dit artikel gaan we dieper in op het seksueel grensoverschrijdend gedrag, gezien dat voor veel federaties nog onbekend terrein blijkt te zijn. Het blijkt dat federaties die met het thema (meestal negatief) in aanraking kwamen, er maatregelen rond nemen. Andere federaties staan er doorgaans niet bij stil.

Wat is seksueel grensoverschrijdend gedrag nu eigenlijk?

De hulpverleningssector spreekt van grensoverschrijdend gedrag als ingegaan wordt tegen volgende criteria:

- **toestemming**

Bv. als een trainer een sporter aanraakt tijdens de training, terwijl dat niet tot de trainingsaanpak behoort, dan is er geen sprake van toestemming. Immers voor de (vaak jeugdige) sporter is het verschil tussen de hulp van de trainer en ongewenste intimiteiten niet duidelijk. Er is geen sprake van toestemming, omdat de sporter niet kan inschatten of de handelingen in die situatie gebruikelijk zijn. Ter info: juridisch gezien kan een jongere pas toestemming geven vanaf 16 jaar.

- **vrijwilligheid:**

Bv. een sporter gaat niet in tegen ongewenste intimiteiten van de trainer, omdat de trainer dreigt

met niet-selectie voor een belangrijke wedstrijd. Er is sprake van toestemming, maar die is niet vrijwillig.

- **gelijkwaardigheid.**

In een sportcontext is er vaak sprake van een verschil in leeftijd, macht, status,... (trainers-sporters-bestuursleden...)

Andere criteria die in rekening worden gebracht om de ernst van de situatie in te schatten zijn de context, of het gedrag van weinig zelfrespect getuigt en de vraag of het gedrag aangepast is aan de ontwikkelingsfase. De context is in de sport vaak een moeilijk in te schatten gegeven. Mag de trainer bij de jongens in de kleedkamer? Is een bepaalde aanraking trainings-specifiek of niet? ... Hier geldt de algemene spreuk: "Goede afspraken, maken goede vrienden."

We spreken van seksueel misbruik als een vorm van seksueel grensoverschrijdend gedrag, waarbij de drie criteria duidelijk overschreden werden.

Wat kun je als federatie doen?

Stimuleer melden! Er zijn heel wat drempels die ervoor zorgen dat slachtoffers hun ervaring niet melden. Veel genoemde drempels zijn:

- denken dat niemand zal helpen
- denken dat het zo hoort
- denken het zelf uitgelokt te hebben
- schaamte
- denken dat ze de enige zijn die dit overkomt
- denken niet geloofd te worden
- gedwongen geheimhouding
- bang voor reactie ouders, trainers, andere kinderen

Als federatie kun je enkele van die drempels aanpakken. Stimuleer het melden door een combinatie van deze initiatieven:

- Plaats links op de website naar hulpor-

ganisaties. Op diezelfde pagina kun je verduidelijken wat de federatie doet als er een melding binnenkomt. Creëer daarbij een sfeer waarbij de lezer duidelijk het gevoel krijgt geholpen te zullen worden.

- Stel binnen de federatie een vertrouwenspersoon/ombudspersoon aan. Maak die functie duidelijk kenbaar aan alle leden.
- Besteed regelmatig aandacht aan het thema. Liefst in positieve zin.

Spoor ook je sportclubs aan om bovenstaande initiatieven op clubniveau op te nemen.

Wat moet je doen bij vermoeden van seksueel grensoverschrijdend gedrag?

Stel open vragen. Nodig het slachtoffer uit om zelf te vertellen, "push" niets. Als het kind niet wil spreken of plots stopt, laat dan weten dat dat oké is, maar maak ook duidelijk dat hij of zij altijd bij jou terecht kan.

Ben je na een gesprek ongerust? Of heb je een specifiek vermoeden van seksueel grensoverschrijdend gedrag? Vraag advies bij een vertrouwenscentrum kindermishandeling, bij een arts, een centrum algemeen welzijnswerk (CAW), Sensoa,... Zij zijn specialist en helpen je zeker verder. Hun contactgegevens vind je via de presentatie die in deze workshop gegeven werd (www.ethicsandsport.com → toolkits).

Thema: het fairplay-beginsel

Richtsnoer 1

De sportfederatie levert de nodige inspanningen om haar (jeugd)leden, trainers/begeleiders; bestuursleden, de ouders van haar jeugdleden en/of andere betrokkenen het belang van fair play bij te brengen en te tonen hoe men fair play omzet in de praktijk.

Richtsnoer 2

De sportfederatie zet, naast het competitieve aspect, de recreatieve beoefening en resultaten van sport in de kijker (zoals gezondheid, sociale ontmoeting, aanleren van groepsvaardigheden).

Richtsnoer 1 past binnen het richtsnoer (goedgekeurd door de Vlaamse Regering): "de sportfederatie levert de nodige inspanningen om alle actoren en belanghebbenden te sensibiliseren voor het belang van fair play en hen te begeleiden en te ondersteunen bij het implementeren van fair gedrag in de sportfederatie en de sportclub."

Richtsnoer 2 past binnen het richtsnoer: "de sportfederatie levert de nodige inspanningen om naast het competitieve kader, het recreatieve, vormende en bredere karakter van de sport op een positieve manier in de kijker te plaatsen."

Tijdens het eerste deel van deze workshop focusten experts Johan Steenbergen en Jarno Hilhorst op de vraag: "Wat is fair play nu eigenlijk?". Als federatie is het immers belangrijk om eerst te weten waarover je spreekt, vooraleer je er initiatieven en concrete acties aan koppelt.

Alle deelnemers kregen de kans hun eigen kijk op fair play en sportiviteit te geven. De aanwezige federaties formuleerden sportiviteit als "het handelen in de geest van de sport" en het aanvaarden van de regels en omgaan met winst of verlies. Respect werd gezien als de toepassing van de regels en het gedrag gesteld tegenover scheidsrechters, toeschouwers, medespelers, tegenstanders en ouders. Fair play gaat volgens de federaties om eerlijkheid en iedereen de kans geven om deel te nemen aan het spel. Dat begrip houdt vaak verband met het gedrag tegenover de tegenstander.

Daarna gaf Johan Steenbergen mee welke begrippen men in Nederland hanteert. Dat gebeurt aan de hand van volgende figuur:

Johan Steegmans en Lieke Vloet
begrippenkader fair play, sportiviteit&respect

Volgens bovenstaand kader blijkt fair play het kernbegrip, omringd door een "paraplu" van sportiviteit en respect. De buitenste rand heeft slechts op een indirecte manier invloed op de kern van fair play. Het witte gebied houdt het begrip fair play in en omvat alles wat op het veld gebeurt tijdens een wedstrijd. Het zwarte gebied, sportiviteit en respect, slaat bijvoorbeeld op de ouders van de sporters in een sportclub. Gezelligheid en bepaalde rituelen van ouders kunnen op een indirecte manier een positieve invloed hebben op fair play. Maar ouders kunnen door het uitschelden van de scheidsrechter ook indirect zorgen voor meer agressiviteit op het speelveld. Het grijze gebied is het gedrag gesteld door spelers,

Meer weten?

In dit artikel lichtten we uit bepaalde workshops enkele deelaspecten. Wil je dieper ingaan op die aspecten? Of wil je meer informatie over de andere thema's?

www.ethicsandsport.com is de website van ICES vzw. Je vindt de verslagen van de workshops, samen met praktische tools, op www.ethicsandsport.com → toolkits → (kies een thema).

Daarnaast vind je de op de website heel wat achtergrondinformatie over sport en ethiek. Ben je op zoek naar een bijscholing of activiteit? Ook daarvoor kun je op de website van ICES vzw terecht.